

AKATALPA

Mayıs 2000

Sayı : 5

KÜÇÜK BİR KLASİK : BURSA EDEBİYAT GÜNLERİ VE 'İPEK ŞEHRİN GÜNLÜĞÜ'

Her yıl olduğu gibi bu yıl da mart ayının son cuma ve cumartesi günleri Bursa, edebiyat açısından iki tarihi gün yaşadı. 5. Bursa Edebiyat Günleri'nde; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Balıkesir ve Sinop'tan gelen konuklar ve Bursa'dan katılanlarla 32 şair, yazar, araştırmacı yer aldı. Beş yazar da etkinliğe bildiri yollayarak katıldı; böylece 37 şair, yazar, araştırmacının emeğiyle *İpek Şehrin Günlüğü* doğdu.

Beş yıl boyunca Türkiye'de ve Bursa'da neler neler değişti, ne ayrılıklar yaşandı ve ne yazık ki ne ölümler görüldü. Bursa Edebiyat Günleri ise, hâlâ dimdik ayakta ve hatta büyüyerek, gelişerek sürüyor. Ne kadar sevinsek ve ne kadar gurur duysak yeri...

1996 : *Bursa'da Edebiyat - Edebiyatta Bursa,*

1997 : *Bursa'da Bir Başka Zaman,*

1998 : *Erguvan Bayramı,*

1999 : *Uludağ'ın Etekleri Gümüştlen,*

2000 : *İpek Şehrin Günlüğü...*

Bu etkinliklerin en özgün yanlarından biri de, konuşma metinlerinin etkinlik öncesinde kitaplaştırılması. Katılımcılar kürsüye çıktıklarında kitapları ellerinde oluyor, izleyiciler de salondan ayrırlarken konuşmaların yer aldığı kitabı satın alabiliyor. Böylece söz uçup gitmiyor.

Unutmayalım ki, kültürel açıdan taşra, kültürün üretildiği değil tüketildiği yerdir. Bir şehir ki, içinde sanatsal anlamda kültür üretilir, o şehrin artık taşra olma şansı kalmamıştır. Tersinden söylersek, bir yer ki hep hazır kültürleri tüketir, o yer taşranın derin uykusuyla mahmurdur. İşte, Bursa Edebiyat Günleri'nin amacı, bu tarihi, güzel şehri gerçek anlamda kültür-sanat şehri yapma yolunda çaba harcamak, bu konuda katkı sağlamaktır.

Önceki dört etkinliğimizde Ankara merkezli Edebiyatçılar Derneği'nin de katkısı vardı. Hatta ilk kitap Ankara'da Edebiyatçılar Derneği'nin bir yayını olarak çıkmıştı. Sonraki üç kitabı, etkinliğin asıl sahibi, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı yayımladı. Bu yılki etkinlikse, tek başına Bursa'nın : Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin yan kuruluşu olan Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı, işin tamamını üstlendi.

Ne inanılmaz ve mutluluk verici bir şey ki, içinde yaşadığımız şehir, Bursa; yerel yönetimiyle, Kültür Sanat ve Turizm Vakfı yöneticileriyle, kültürü, sanatı, edebiyatı, şiiri, aslı uğraş alanları arasında sayıyor. Türkiye'de bu örneğin tek olduğunu; etkinliğin kendisi gibi, desteğin de bir benzerinin bulunmadığını vurgulamak istiyoruz.

Bu arada, bir kez daha üniversitemizi sevdiğimizi söyleyeceğiz. Çünkü bu işin arkasında Uludağ Üniversitesi'nin de bulunduğunu söylememek büyük değerbilmezlik; hele Eğitim Fakültesinin adını anmamak düpedüz nankörlük olur.

Fakülte dekanımız Prof. Dr. Ali Özçelebi bu yıl da -hem de bu kez eşli Odile hanımla birlikte- konuşmacılarımız arasındaydı. Fakültemizin iki dekan yardımcısından biri ve bölüm başkanımız Prof. Dr. Mustafa Durak da, beş etkinliğin beşinde de bildiri sunan iki katılımcıdan biriydi. (Diğeri de şimdilerde Adana gurbetinde olan Hilmi Haşal.)

Sina Akyol, Mustafa Durak, Melih Elal, Osman Serhat Erkekli, Hilmi Haşal, Aytekin Karaçoban, Yunus Koray, İlyas Tunç, Engin Turgut, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Ahmet Uysal, Serdar Ünver, İhsan Üren.

İhsan ÜREN

YAZ HAZIR

Yağmurla başladı sabah;
şimdi içine kapanır diyordum kuşlar,
aldırışsız bir curcunaya başladılar,
kuşlara katılıyor soluğum.

Almış gitmiş ortalığı gül kokuları,
Kırlangıçlar işinde gücünde.
Ansızın sarı süpürgeotlarına genişleyip
yaza bulunuyorum...

Barışığım kendimle,
dingin günü kutsuyorum.
Bir çocuğun elişinden yaptığı bayrak
sanki gelincikler,
yamacı arsızca boyamışlar.
Kekikler, gerilla çalımıyla
çekilmişler doruğa.

Toprak tavında istekli kadın bedeni;
dolgun ve verimli.

Çiçekler baştan çıkarıcı;
cömertçe tıkr tıkr geliyor,
yaz hazır.

Bu yılki Bursa Edebiyat Günleri'ne katılanlar : Mehmet Taner, Sina Akyol, Haydar Ergülen, Hüseyin Peker, Yunus Koray, Cihan Oğuz, İlyas Tunç, Derya Çolpan, Nilay Özer, Murat Batmankaya, Neşe Karel, Ahmet Özer, İbrahim Oluklu, Vedat Yazıcı, Mehmet Aydın, Hüseyin Cahit Kerse, Hasan Efe, Vicdan Efe... Etkinliğe bildiri yollayarak katılanlar : Sabit Kemal Bayıldır, Engin Turgut, Veysel Çolak, Aydoğan Yavaşlı, Murat Kurt ve Mustafa Armağan. Bursa'dan katılanlar : Ali Özçelebi, Turhan Gürel, Odile Özçelebi, Hilmi Haşal, İhsan Üren, Kerim Evren, Ali Aksoy, Nevzat Çalıkuşu, Jean-Louis Mattei, Serdar Ünver, Melih Elal, Mustafa Durak.

Bursa Edebiyat Günleri'nin sorumlusu ve kitaplarını yayıma hazırlayan, Ramis Dara.

Boşuna *Akatalpa* küçük garip bir ülke, denmiyor. Gördüğünüz gibi, Akatalpacılar Bursa Edebiyat Günleri'nin beşincisi İpek Şehrin Günlüğü'nde de tam kadro sahadaydılar.

2001 Mart'ının son cuma ve cumartesi günlerinde 6. Bursa Edebiyat Günleri'nde; her ayın başında da *Akatalpa*'nın yeni sayılarında görüşmek, buluşmak üzere...

VAROLUŞÇULUK, GERÇEKÜSTÜCÜLÜK, İKİNCİ YENİ VE a DERGİSİ ÜSTÜNE BİR DENEME

Melih ELAL

Yaprak tarzı dergileri anlatmayı sürdürüyorum. Gündemimde *a* dergisini anlatmak vardı. O da yaprak biçiminde çıkan dergilerden biri. Yazıyı yazmak için masanın başına oturduğumda, derginin işlevi, içinde yer alan yazılar beni bambaşka bir yöne götürdü. Varoluşçuluk'tan yola çıkıp İkinci Yeni'ye ulaştım bu yolculukta.

Şimdi *a* dergisinden başlayalım söze. Derginin ilk sayısı 15 Ocak 1956'da yayımlanır. Sahibi, yazı işleri sorumlusu Edip Öztürk'tür. Derginin yazı kadrosu, ilk sayıda yayımlanış amaçlarını, "insanın yozlaştırılmasına ve kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına karşı çıkmak" biçiminde açıklar. Bu cümle beni 'kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına karşı çıkmak' yönüyle toplumsal gerçekçiliğe; 'insanın yozlaştırılmasına karşı çıkmak' söylemiyle de Varoluşçuluk'a götürdü. Giderek derginin bu söyleminden de Varoluşçuluk'tan da söz edeceğim.

a dergisinin yayımı 29 sayı sürer ve Haziran 1960'ta yayımlanan "Özgürlük Armağanı" özel sayısıyla son bulur. Dergi bu 29 sayı boyunca çağdaş sanatın verimlerini yayımlar. Yeni akımlar ve oluşumlarla ilgili araştırma yazılarına yer verir. Asım Bezirci, Edip Cansever, Konur Ertop, Selahattin Hilav, Ergin Günçe, Onat Kutlar, Erdal Öz, Kemal Özer, Demir Özlü, Adnan Özyalçınar, Onay Sözer, Cemal Süreya, Ülkü Tamer, Hilmi Yavuz yazı ve şiirleriyle sıkça görünürler dergide.

Derginin yayın politikası İkinci Yeni'ye koşuttur. Bu nedenle İkinci Yeni'ye kaynaklık eden Varoluşçuluk, Gerçeküstüçülük gibi akımlar tanıtılır, yazılarda bunlardan sıkça söz edilir.

İkinci Yeni, Garip şiirine karşıt olarak doğmuştur. Garip şiiri, söyleyişte rahatlık, anlaşılabilirlik, günlük dil, somut anlatım gibi kaygılarla yazılırken; İkinci Yeni, şiiri şiir dilini zorlamayı, şaire özgü bir dil yaratmayı, anlamca kapalılığı, soyutlamayı yeğler. Hatta biçime önem verirken, sözcüklerle oynayarak yeni sözcükler, şaire özgü anlatımlar oluşturur. Genel bir değerlendirmeye, Garip şiiri 'şairanelikten uzak'laşmaya çalışırken, İkinci Yeni 'şairine özgü şairanelik' anlayışı sergiler.

Bildiğiniz gibi, İkinci Yeni adını ilk kez anan, Muzaffer Erdost'tur. Akımın önde gelen isimlerinden Edip Cansever, Cemal Süreya, Ergin Günçe, Kemal Özer, Ülkü Tamer *a* dergisinde sıkça karşımıza çıkarlar.

a dergisi, 1956'da Varoluşçuluk Özel Sayısı yayımlar. Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm), insanın dünyadaki varoluşunu, somutluğuna ve sorunluluğuna ağırlık vererek yorumlayan felsefe görüşlerinin ortak adıdır. Varoluşçu düşünceye göre:

- 1) Varoluş, her zaman tek ve bireyseldir.
- 2) Varoluş, öncelikle varoluş sorununu içinde taşır ve dolayısıyla Varlık'ın araştırılmasını gerektirir.
- 3) Varoluş, insanın içinden bir tanesini seçebileceği bir olanaklar bütünüdür.
- 4) İnsanın önündeki olanaklar bütünü, öteki insanlarla ve nesnelere ilişkilerinden oluştuğu için, varoluş her zaman bir 'dünyada var olma'dır.

İşte Varoluşçuluk'un bu bakış açısı, yazımı da etkiledi. 20. Yüzyılın başında, Franz Kafka *Dava* (1925), ve *Şato* (1926)'da insanın varoluşunu, bir türlü ulaşamadığı oturmuş, güvenli ve parlak bir gerçeklik arayışını betimledi. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Sartre'in oyunları ve romanlarında, Simone de Beauvoir'ın yapıtlarında ve Albert Camus'nün roman ve oyunlarında; özellikle *Başkaldıran İnsan* (1951) adlı denemesinde Varoluşçuluk'un konuları özgün biçimde işlendi.

Camus, *Başkaldıran İnsan*'da "metafizik başkaldırma"yı, insanın kendi içinde bulunduğu koşullara ve yaratılışın tümüne karşı bir eylem biçimi olarak tanımladı.

a dergisi de Varoluşçuluk Özel Sayısı yayımlayarak, 1950'lerde yazın dünyasının gündemine giren bu insanın başkaldırısını sorguluyor ve Türk sanatçısını yeni arayışlara, var olagelen sanat anlayışlarına başkaldırmaya, tek ve bireysel olmaya, kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına karşı çıkmaya çağırıyor ve bu doğrultuda yazılar yayımlıyordu. Zaten çıkış yazısında da 'insanın yozlaştırılmasına, kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına' karşı çıkılmamış mıydı!

Simone de Beauvoir, Sartre ve Camus'nün Batı'da Varoluşçu tarzda ürünlerini verdikleri sırada, *a* dergisi'nde de Varoluşçuluk Özel Sayısı'nın gündeme getirilmesi, çevresindeki yazarların da gündemi yakından izlediklerinin göstergesidir. Aynı zamanda dergi okuru da çağdaş sanat ve sanat akımlarından haberdar oluyordu.

Varoluşçuluk, bir biçimde çağda damgasını vuran bir başka sanat akımını, Gerçeküstüçülük'ü hazırlıyordu.

Gerçeküstüçülük (Sürrealizm), Uşçuluk'u yadsıyarak, iki dünya savaşı arasında, Uşçuluk'a karşı bir sanat anlayışının geliştirildiği bir sanat akımıdır. Gerçeküstüçüler, Avrupa sanatını yönlendiren Uşçuluk'un, 1. Dünya Savaşı gibi yıkımlara yol açtığına inanıyor ve buna karşı tavır alıyorlardı.

Gerçeküstüçülük'ü hazırlayan akımsa Dada idi. Turgay Fişekçi'ye göre "Tristan Tzara, iki arkadaşıyla birlikte 8 Şubat 1916 tarihinde, Züriç'te, Larousse ansiklopedisinin rasgele bir sayfasında buldukları 'Dada' sözcüğüyle çağımızı derinden etkileyen zincirleme sanat akımlarını da başlatmış" oldular. (*Cumhuriyet* gazetesi, 5.4.2000, s. 12)

Evet, Varoluşçuluk, bireyselliği ateşler. Bireysellik ve bireyin kendini sorgulaması, tek olmayı istemesi, Dadacılık'ı doğurur. Dada da bizi Gerçeküstüçülük'e götürür. Gerçeküstüçülük'ten ilk kez şair Apollinaire 1917'de bir oyununu tanımlamak amacıyla söz eder. Bu terim benimsemiş ve 1924'te şair-eleştirmen André Breton Gerçeküstüçülük Bildirgesi'ni hazırlar ve sözcülüğünü de üstlenerek yayımlar.

a dergisi de önce Varoluşçuluk'a, giderek Gerçeküstüçülük'e çeviri ve telif yazılarıyla yer vererek, bu akımların bizde de tanınmasına bir tür öncülük yapar. Bu doğrultuda İkinci Yeni şairleri de verimleriyle burada görünürler.

André Breton "Gerçeküstüçülük; sözle, yazıyla ya da başka bir biçimle düşüncenin gerçek işleyişini ortaya koymak için yararlanılan katkısız bir ruhsal otomatizm"dir, der.

Paul Eluard, Louis Aragon, Benjamin Péret ve André Breton otomatik yazı denemelerini sürdürürler. Gerçeküstü düşsel imgeler geliştirmeye çalışırlar.

Tam burada İkinci Yeni'den söz etmenin yeri sanırım. Garip şiirine tepki, belki de yeni arayışlar nedeniyle "değişik imge ve çağrışımlardan" yola çıkan, "soyutlamalar"a yer veren İkinci Yeni'nin öncü şairleri Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, İlhan Berk; Garip şiirinin kurucularından Oktay Rifat, düşsel imgeler geliştirerek, soyutlamaya, anlamca kapalılığa yönelirler.

Yukarıda sıraladığım Gerçeküstüçüler, dizelerinde sözcükleri, mantıksal bir sırayla değil de; bilinçdışı, psikolojik bir süreçle bir araya getirirler. Bilinçakışı, otomatik yazmayı oluşturur. İkinci Yeni'de de, biçime önem verilmesine karşın, sözcüklerle oynanır, şaire özgü sözcükler yaratılır, dize sonlarında sözcükler bölünerek yeni anlam arayışlarına gidilir. Gerçeküstüçülük'ten yola çıkan, ama bize özgü olan bir anlayış oturtulur şiire...

a dergisinde de bir yandan Edip Cansever, Cemal Süreya, Kemal Özer, Ergin Günçe, Ülkü Tamer bu tarzdaki şiirleriyle görünürken; bir yandan da yeni akımlar, oluşumlar tanıtılır, tartışılır, onların verimlerine yer verilir. Çağının sanatını ve sanatçısını yansıtan, onlara bir platform oluşturan bir dergidir *a* dergisi.

a dergisinin yayımlandığı 1956-1960 arası DP iktidarının düşüş dönemidir aynı zamanda... Arkasındaki halk desteği azaldıkça, baskıları daha da yoğunlaştırır yönetim. Her sözden nem kapar olur. Hep düşünmüştümdür, acaba İkinci Yeni'nin bu kadar hızlı gelişiminde bu düşünsel baskının da rolü olmuş mudur diye. Ama bir başka yön de hemen gelip aklımın bir köşesine oturur ve bu düşünceye karşı çıkar : Yazar susturulamaz. O bir yolunu bulur, düşüncesini yazar, yayar...

27 Mayıs 1960'ın ardından özgürlük rüzgârları esmeye başlar. Yeniden, yeni umutlar yeşerir. *a* dergisi de 29. sayısını Haziran 1960'ta "Özgürlük Armağanı" özel sayısı olarak çıkarır. Artık yazın anlayışında da yeni rüzgârlar esecek, yeni anlayışlar gün yüzüne çıkacaktır. Ne yazık ki, bu sayı son sayı olur ve *a* dergisi tarihi karışan dergiler dünyasındaki yerini alır.

SAGU

I

en son gün
bile
çalap'tan
yalap yalap
yol ala
öte geçe

aça
kendini kar
kara gece
uzakta
yuğlu dolap
suyu biçe

bitti ya
masal işte
sepet üzgün
üzüm yaslı
yalan yaman
mı yaman

cambaz ha
orda
ha burda
evler ağı
şeytan uslu
mu uslu

rahat şimdi
som ağırlar
tahta tahtta
açılmış zarf
ve yazılar
hece hece
harf patika

II

bal çekile
anılardan
içe içe
tersin tersin
göge gele
acı yağmur
damla damla
kendin içe

ağır sözcük
sarp kalıptur
ya toprakta

ağır dersler
taşı dene
ruhu gene
yatır söze
eze eze
bin deneme
de ki : sesler
neye yarar
kulp kalıptur
kalp kalıpta

III

ben benden
bedenden
ayrı ayrı
ayrık otu
nece geçe

oysa çok
güç yoldan
çardak altı

ılan güneş
yan yan uça
yalım yalım
göğden gele
karıncalar

IV

kırık testi
ki çamurdan
ateş olur
bile bile
kor sıcakta
güle gelir
elvedalar

V

cin cana
uca değer
elvedalar

öcü çocuk
cama yazar
buhar buhar
eski yazı

pencereler
şangır şungur

VI

kalem nice
söyler bun'u
çala çala
çalap nice
ünler bun'u
gölge gölge
günçelerde

azı dışlar
çoğu ağız
sızım sızım
çenem bağlar
en içerde
en önce gün
kalan sağlar
giriptürler
gıdım gıdım

gül ağ(u)lar
pilav zerde

VII

yel vura ya
beri yüze
yavaşlaya
abdal yaya

bayağ bayağ
gömülüptür
kazma kürek
külüntü ya

alev köze
günçe yaza
ölüm çöze
imlerimi

öteki
sonsuz'a açıla
iç açı'daki
patika

KULE SÖZLER

şiiir, imgelem ülkem!
kuyulara saldıgım kova!
sarı safralardan sana sığındım...

balkonda banadokunma çiçeğine su veren yaşlı
adam içinden okudu bunları
aşağılarda şamata

kısır amip
kör köstebek
budala müteşair
yazdıkları kapı açmaz bir yere
taşlar altında kalacak kuleler yıkılınca...

biraz insan içine çıkalım, dedim
hakkında dedikodular...

şairim
yüreğimden çıkarım yola
suyumu çektiğim kova çıkırıktı
gizlenecek ne var

sustu sonra
sözler gürültüye gidebilirdi

Mehmet Mümtaz TUZCU

DÜŞLER

Elsiz kolsuz kısacık bir elçi envanteri
Koynuna koymadıkça dalma şu bulutlara

Koşudan koparılmış şu kısacık uykuda
Kanatlı şeytanlara ne ad verildiğini
Şu ağlayık emekli melekten mi sormalı
Ki ona halayıktı derdi tanıyanları

Kim kimin yerini tutar şu kanlı düşte
Baş düşüren şu uyku düş aşırın şu işte
Dışta gülen ağlayan bir kansız maske-konuk
Donuk bir bacaksız nacaklarla uzatıp
Bir örtünün altında inleyen şu dönüşte

Kim kimin yerine gönderilir bir düşe
Düşe kalka bir dize kurmaya sıvanmalı
Çünkü dişe dokunur ne varsa satırdadır
Eşsersiz katırlarla varılır eteklere
Ama düze o azgın aygırlarla çıkılır

HÜZÜN EŞLİĞİNDE AKŞAM ŞİİRLERİ

Mustafa DURAK

*çöktü akşam, üstümüze yıkıldı;
vakittir, artık perdeyi indir!
atılacak eşyayım, öyle yığıldım,
ve bildim ki insan hüznün içindir... (akşam ve hançer)*

Bu yazıda Hilmi Yavuz'un Akşam Şiirleri akşam izleği çerçevesinde ele alınacaktır. Yani bu izleksel bir çalışma. Ancak akşam izleği tek başına ayrışabilir bir izlek gibi gelmedi bana. Akşamın farklı gönderilenleri var ama asıl beraberliğini, hatta kaynaşıklığını sürdürdüğü izlek hüznün. Akşam ve hüznün, söz konusu şiirlerin ruhunu oluşturan iki izlek. Birbirleriyle iç içe geçmiş, birbirleriyle bütünleşmiş iki izlek. Hüznün, akşam izleğinin peşini bırakmıyor. Birbirlerine öyle geçirilmişler ki hangisi asıl, hangisi gölge kesinlemek zor.

HÜZÜN:

Hilmi Yavuz Akşam Şiirlerinde çocukluğuna dönüyor. Ya da hiç içinden çıkmadığı çocukluğa. Kitabın ilk şiirine baktığımızda, çocukluğundan kalan eski resimlerin, yıkık bir konak, odalara inen bulutlar, yazlar ve türkü aşklar olarak görüyoruz.

İlk şiirdeki "zaman iyice alçaldı", "aşklar görünür oldular" ifadelerine bakıp zamanın alçalmasını iki türlü okuyabiliyorum: zaman önceden daha yüksekti ve bir engeldi, görmek için, anlamak için bir engel. Ya da zaman önceden daha değerli olan şeyler içerirken, şimdi artık eski değerini yitirdi, "alçak"laştı. "Alçaldı"yı "alçaklaştı"ya dönüştürürken, "alçak"ın iki anlamını birden işletiyorum. Böylece ilk yorumda kişiye bağlı bir gelişme: anlayışının, değerlendirmesinin gelişmesi belirirken, ikincisinde ben dışı insanlar için bir sıradanlaşma anlamı ortaya çıkmaktadır. Çocuk, eski zamanları imrenerek yad ediyor. Bu, ister istemez bizde eski zamanlar ile yeni zamanları ya da geçmiş ile şimdiyi karşı karşıya getiriyor. Bir karşılaştırmanın ardından eskinin yaşantısını arayan, şimdiden hoşnut olmayan belki de olamayan bir çocuk bu, sonucunu çıkarıyoruz. Çocuğun mutsuz olduğunu görüyoruz. Eski ile yeniye ait ortam ve/ya da olanakların farklılığına ya da daha doğrusu eskiye takılı kalmış, eskiden çıkamayan dolayısıyla çocukluğundan, çocukluk çevresinden, o çevrenin kendisine gösterdiği ilgiden, o çevrenin bireyleri arasındaki - buna kendisi de dahil- ilişkiden çıkamayan bir kişilikle karşı karşıyayız diyebiliriz.

Bu şiirde "hüznün" önemli bir izlek. Ben ve başkası (eski ortamdakiler) için zaman, yakınlarını yitirmek demek, dolayısıyla hep yeni hüznüler doğuran bir kavram zaman.

*kimbilir ne kadar hüznülü artık,
bir odadan ötekine geçmek bile... (annem ve akşam)*

*ev içleri dâimâ hüznülü olur;
öyleyse o ev içlerinden biriyim... (akşam ve balkon)*

Akşamlar bir umuda açılmıyor, eskinin üstüne, önceden varolanların üstüne bir örtü gibi ama yok edici bir örtü gibi örtülüyor. İnsanlar akşamın karanlıklarını bir yas giysisi gibi örtünüyorlar, hüznün bundan kaynaklanıyor. Hüznü bu yüzden onların varlıklarının bir parçası oluyor.

*akşamlar bir su gibi aktı kalbine,
âh, birer birer... (akşam ve maden)*

*öylece durur muyduk, ikimiz gibi?
dâimâ birlikte olurduk hüznülerde...(akşam ve sen ve ben)*

*bir yerde 'muttasıl kanar' o güller;
dağ dağ yarama basar akşamı... (akşam ve hançer)*

Hüznün; akşamlardan kalan, akşamlarla biriken, akşamlarla hissedilen bir duygudur. Akşamla hüznün içiçeliği birbirlerine dönüşebilmelerinden, birbirlerinin yerini almalarından kaynaklanır. Ve ben, akşama yöneldiğinde hüznü yönelir. Akşam kendini yazmak, kendini kanatmak olur.

*akşam yazmaktır kendi kalbine,
dâimâ o yoksul sardunyaları; (akşam ve yazmak)*

*hiçbir yere gitmek olmamalıdır;
otur da akşamı kendine çevir... (akşam ve kalbim)*

*mevsimidir,
kendi hüznüme döndüm...(akşam ve kandil)*

Ve hüznüle öylesine içli dışlı olmuştur ki, hüznün artık ben'in bir parçasıdır. Ama kendi duyumsadığı hüznün ile başkalarının, özellikle şimdilerdeki başkalarının duyumsadığı hüznün aynı şey değildir. Eskiden elinde kalan hüznün, eskinin hüznü bambaşkadır. Ben, bu hüznün peşindedir. Belki de daha doğrusu hep kendine ait olanın, kendisiyle bütünleştiği, bütünleşmiş saydığı şeylerin ardındadır. Çevresinde yabancı istemez. Yalnızca alışıktığına yer vardır. Kendisine ilgi gösterenlere yer vardır.

*kimbilir ne anlama geliyor artık,
şu eskiden 'hüznün' dediğimiz şey? (akşam ve sen ve ben)*

*kar yağar, hüznün bile yok... ve neredesiniz,
âh, evet neredesiniz, yoksaydıklarım? (akşam ve Doluluk)*

tuhaf bir çocuksun, hüznün sahibi... (akşam ve Nurusiya)

yüzüme bak, hüznüne bakmış olursun! (akşam ve lavinia)

VE AKŞAM:

Akşam Şiirleri'nde Akşamın Anlamları:

Akşam izleğini ele aldığımızda akşam teriminin çok farklı anlamlarda kullanıldığını gördüm. Hilmi Yavuz, şiirini az sözcükle, sözcüklerin anlamsal, imgesel yanlarını işleyerek örüyor.

**Şiirleyen ben dünyasında akşam bir süstür:*

Akşam (bazan) sen ve ben için, hem de kendi varlıklarından derledikleri çiçekler gibidir. Bu, akşamın bahçelediği, bahçeleştirildiği dönemdir. Sen'in kimliği net değildir. Şiirlerde sen, genellikle sevgilidir. Ancak burada aynı şeyi kesinlikle söyleyemiyoruz. Bahçedeki çiçekle tomurcuğu arasında bir yerlerdedir sen ve ben. Bu, zaman açısından okunduğunda genciz: ne tomurcukuz, ne de çiçek, olarak yani ömrün baharında seven sen ve ben olarak (ya da birlikte büyüyen ama farklı yaşlarda iki kişi olarak okunabileceği gibi bir de, olasılık olarak bile olsa, bir ana oğul gibi) okunabilir. Böyle bakıldığında yalnızca akşam değil, sen ve ben de dünyanın süsleri.

*akşam annemle aramda
bir süs (akşam ve kandil)*

*sen ve bahçe, ben ve bahçe, sen ve ben:
akşamlar derlerdik her ikimizden... (akşam ve sen ve ben)*

Akşamın süs olması, başkaca çiçek gibi olması, önemli imgesel bir bakıştır. Umutsuz aşklarda herkes kendine göre, kendi içinde birer bahçedir.

**Akşam zamandır, zamansal bir parçadır:*

Elbette akşam zamandır denilecektir. Bu doğal. Ama Akşam Şiirleri'nde akşam, zamansal bir gerçeklik, bir sorun değildir. Akşamın; zaman, zamanın bir parçası oluşu onun görünüşlerinden biridir. Ancak akşamın zaman oluşu gündelik dildeki zamansal akşam gibi değil.

*kadınlar akşamla gelirler, kaytu
bir yağmur sonrasıyla dudaklarında; (akşam ve kadınlar)*

Örneğinde gündelik dildeki kullanım söz konusu iken, aşağıdaki örnekte akşamın ardarda gelişi ile dünyanın dönmesi arasında bir ilişki kurulmuş. Böylece zaman kavramından kopmadan zamanla ilgili imgesel bakış genişletilmiş:

*ay uluyor, kurt tşadı, tersine
dönüyor dönmesine, akşam ve Dünya...(akşam ve lavinia)*

Başka bir görünüşte akşam, zaman denilen karanlıktır. Zaman ile akşam birbirinin yerine geçer. Herkes'in başkalaştığı bir dünyada akşam de devingendir. Durduğu yerde durmaz. Ama onun yerinde durmayışı başkalaşım anlamına gelmez. Akşam(lar) yolcular için yolun bir bölümüdür.

Yol ve zaman terimleri de birbiri yerine kullanılır:

*herkes öteki gibi duruyor... akşam
da durduğu yerde durmuyor artık;
yolcu yolu kuşatıyor durmadan;
kapanyor 'Zaman' denen karanlık... (akşam ve Doluluk)*

Başka bir şiirsel örnekte yolcu/zamanın yerini, "günler" alır. Ve bu kez karanlık, yitmeye bağlı bilinmezler dünyasıyla birlikte anılır, birlikte işlenir.

*günlerin madeninde Gayb ve Karanlık...
güneşler güneşlerin içine girer;*

*akşamda kobalttır, kadında küktür,
aşklarda demir,
âh, birer birer... (akşam ve maden)*

Zaman kavramı nasıl bir çok terimle birleşebilirse, -bu belki Hilmi Yavuz şiirinin önemli bir yanı: terimleri birleştirmek ve ayırmak- başka kavramlara da açılabilir. Aşağıdaki örnekte elmas sözcüğünü ilk yorumda

zaman diye okuyorum. Zaman hem keskindir bir hançer gibi, hem de ıstıltılarıyla iki şeyi değerli kılar, gösterir: yazları ve akşamı.

*hançerinden yazları akıtan elmas,
ince tozlarıyla bezer akşamı;* (akşam ve hançer)

Elması, aynı zamanda da "sevilen" olarak okumak istiyorum. Hem yazları armağan eden, hem de akşamı süsleyen sevgili.

*akşam uzamsaldır:

Şiirleyen ben, akşamı uzamsallaştırır.
*soldu annem, solarken goblen ve tülbent;
ve akşamın ucuna doğru yolculuk...* (annem ve akşam)

Yolculuk, akşamın ucuna olduğuna göre, akşam nesneleşmiştir. Nesneleşen her şeyin bir konumu ve o konum içindeki varlığı nedeniyle, kendi uzamsallığı söz konusudur. Bu örnekte akşamın ucu ömrün bitimini işaret ediyor, dolayısıyla uzamsallaşan bir zaman, akşam.

*akşam bir kişidir, evleyendir:

Akşam; zamansal ve uzamsal olmakla kalmaz, kişileştirilir, hatta evlemlerde bulunur:

*ağacı ben açtım, nehri ben örttüm;
sandığa kaldırdığım şu son yaz var ya,
işte onu aldım, akşama gittim:
'varolmak bu!..' dedi, dedim: 'hangisi?'*
dedi: 'şu az ötedeki sardunya...' *(akşam ve lavinia)*

Bu örnekte akşamın kişileştirmesini net olarak söyleyebiliyoruz. Ama ikinci kişi konumundaki akşamın nasıl bir kimlik? Nesneleştirilmiş, kişileştirilmiş bir varlığın adı mı akşam, yoksa iç-ben mi? Yani ben ile akşam arasındaki ilişki onları birbirine benzemeye, ayrı ama aynı zamanda bir olana mı götürmüştü? Aşağıdaki örneklerde akşamın; uysallığı, "biraz düşkün"lüğü -burada düşkünlükte, yoksulluk giderek yoksunluk aynı zamanda bir şeyin, bir kişinin üzerine düşen anlamlarını birden buluyorum-, kadınlar tarafından aldatılmışlığı dikkate alınırsa akşamı öne sürerek bir şeylerden, birilerinden yakınma söz konusu edilebilir.

akşam

uysaldır, boynunu bükerek gelir (akşam ve vedâ)

akşamlar biraz düşkün; yollar, kanayan yollar... (akşam ve vedâ)

*her yer ışıkla dolar, yüzler belirir
kadınlar akşamı aldattığında...* (akşam ve kadınlar)

*

*bir kapı açıldı, ansızın, baktık:
akşam!.. kimse benzemez oldu kendine;* (annem ve akşam)

*akşam kayboldu balkonda; -iyi!
bense sanki odalarda gibiyim;* (akşam ve balkon)

balkonu nasıl da kaybetti akşam! (akşam ve balkon)

Akşam; kapıyı açan, balkonda kaybolan, balkonu kaybeden bir evleyendir. Akşam bir şeyler yapma erkine sahiptir. Şiirleyen ben, akşamla öylesine içli dışlı olur ki artık o soyut gönderilenli bir şey değil seslendiği, söyleştiği bir şeydir. Kişileştirilmiştir. Değiştiren bir kişidir. Ama bu değişiklik yalnızca ışsızlık nedeniyle görüntüde oluşan bir değişiklik değil aynı zamanda ömür tüketen, kişilerin gerçek görüntülerini değiştiren bir şeydir. Ancak akşam tek bir kişilikte kalmaz. akşam konuşandır, söz söyleyendir.

susmak! akşamın sözüne kadar; (akşam ve vera)

*akşam bir dildir:

Akşam konuşan kişi olmakla kalmaz, sözün, dilin kendisi olur:

*yavaş yürüyor oda, yavaş duruyor şehir;
akşamlara bir türlü dönmüyor dilim;
hüznü çoktan geçtim, belki de ölüm,
bir is gibi duvarlarda birikir...* (akşam ve mühür)

Ama ben'in bir türlü uzlaşmadığı, alışmadığı, kullanamadığı bir dildir bu. Bu belki de yaşamsal olanla: başkasıyla, sevgiliyle barışık olamamak diye anlaşılmalı.

*akşam hiçliktir:

Başkasıyla, varolan dünya ile barışık olmayınca dünya, yani akşam bir hiçlik olacak, boş olacaktır. Bu noktada Hilmi Yavuz'un akşamlarla kurduğu anlamsal bağlarda, akşam gerçeğinin özelliklerinden sapma olmadığını ama Hilmi Yavuz'un onunla, söz dizimsel ve anlamsal kanallarda okuru başka anlamsal yönlere çekmeğe çalıştığını söylemeliyim.

*o konakta herkes, büyük aile,
koştururdu, yazlar sanki bir sara*

*nöbeti gibi yaşanır, bir çırpınıştır
çocukluk, orada, boş akşamlara...* (akşam ve çocuk)

Her ne kadar burada yalnızca çocukluğu anmış olsa da şiirlerinin bütününde tüm yaşamı sara nöbetine, çırpınışa benzetiyor. Akşam için çırpınıyor. Akşama ulaşmak için. Ama akşamın gelmesiyle elde edilen bir şey yok. Akşamlar boş.

*çiçekler ansızın soluyor;
akşam boşlukla doluyor... derken
bir ürkü!* (akşam ve yelken)

*akşam olumsuz duygular uyandırır:

Akşam, suskunlukları çağırır, çoğaltır. Ben, sustuğu yerde kaybolur. Bu kaybolma benim sözle varolması ya da kendi kabuğuna çekilerek, kendini dış dünyaya kapatması olabilir.

*sustum, her sustuğum yerdeki kaybolmalar
çağırır akşamı...* (akşam ve vedâ)

Burada kaybolmaların akşamı çağırması, benim dış dünyayı görmemesi, dış dünyanın da onu görmediğini düşünmesini akla getiriyor. Yani akşam, karanlıklar olarak düşünülebilir. Ben, kendi iç aydınlığıma çekilince dış dünya kararır. Ancak bu dizeler, "akşam ve veda" şiirinden alındığına göre akşam, ölüm anlamına da alınabilir.

Akşam, korku nesnesidir: Çocuk, benim iç dünyadaki gelişmemiş, dondurulmuş, büyümemiş hali, dış dünyanın bir parçası olan akşamdan, her yeri alacakaranlık, her yeri gurbet yapan akşamdan bile ürüyor. Buradaki "bile" sözcüğü akşamın aslında korkulmaması gereken bir gerçeklik olduğunu kabule götürüyor.

*âh, akşamdan bile ürüyor çocuk;
her yer alaca karanlık gurbet;* (annem ve akşam)

Akşamı soyutlayan da akşamı soyup olduğu gibi görmeğe çalışan da ben.

sen neysen o kadarsın, ey akşam! (annem ve akşam)

Ancak akşam; onun için, bir korku nesnesi; onun sularını yaran, onu parçalayan yırtıcı, hoyrat bir varlık olmayı bilinçaltında hep sürdürüyor. Ve bu durum ona öylesine acı veriyor. Gemilerin sulara akmasını bir de sular yönünden, yalnızca kendi varlığıyla kalmak isteyen, başkasına katlanamayan sular açısından değerlendiriyor ve onları, kendi sularını yara yara ilerleyen gemilerden ürkmüş olarak hayal ediyor. Bu imgelemsel benzetme kendisiyle sular arasında kuruluyor. Sular nasıl gemiyi ayakta tutuyorsa, akşam da ben'in gövdesinden doğuyor. Yani onunla varlık kazanıyor.

*ürktüydü sular gemilerden;
yırtıcı akşamlar oluyor;
dağılmış binlerce yerinden,
akşam gövdemden doğuyor, ay, ay...
kendisiyle doluyor, doluyor,*

bir yelken! (akşam ve yelken)

Ben de akşamın doğuşundan acılar duyuyor. Ancak buradaki benzerliği bulgulamakla yetinmemeliyiz. Zira ben'in gövdesinden doğan akşam, giderek dolan bir yelken olan akşam, ben'in acı çekerek imgeleminde canlandırdığı, çeşitli anlamsal görünüşler kazandırdığı akşamdır. Bir adım daha atılırsa ben'in yarattığı akşam imgesiyle, sularında yüzdürdüğü akşam imgesi onun şirinin bir parçası olarak alınırsa şiirleyen ben'in kurduğu eğretilenimin ufuk genişliği de ortaya konmuş olur.

*akşam sarhoş edicidir:

akşam, yaşlı ruhlardaki esrime!.. (akşam ve Nurusiyah)

Akşamın, yaşlı ruhlarda bir esrime oluşu, akşamın yaşlı ruhlara çağrışım kapılarını açmasıyla olabilir. Bunu da doğrusu ikili değerlendiriyor: yaşlı ruhların gençlik günlerine dönmesi, bir de yine çağrışım, imgelem yardımıyla oluşturulan şiirsel esrik dünya.

*akşam yaratıcılık getirir:

Hilmi Yavuz bir terimin anlamsal skalasında bir uçtan bir uca gezindiği için akşam da hem coşturan hem de uysal, boynunu büküveren, kolayca teslim olandır. Akşam, çocuk gibidir; akşam, kadın gibidir. Çocuk gibidir: düşler alemine çeker, düşler alemi onunla vardır. Kadın gibidir: coşturur, yazdırır, üretken kılar, şiirler yazdırır.

akşam

*uysaldır, boynunu bükerek gelir
ve teslim olur bana, şiirler, elvedâlar...* (akşam ve vedâ)

Akşamın şiirler esinlemesi ile elvedalar esinlemesi anlaşılır. Ölüm korkusu yaşama arzusunu kamçılıyor, azdırıyor denilebilir. Dolayısıyla akşamı, ben'i yaşam ile ölüm arasında götürüp getiren, ve izlendiği gibi üzerinde pek çok anlamın sınırdığı, üzerine insansıl görüntülerin bindirildiği iyice işlenmiş bir sözcük, bizi anlamsal ve çağrışımsal alanlara açan bir gönderen olarak buluyoruz bu şiirlerde.

*yol tenhâ, ilerde fenerler sönik;
durma, akşamı kuşat ey Keder!..* (akşam ve Swann)

Serdar ÜNVER

SÖZ

Duy ki bir zaman
dedikti bin velvele arasında
düşen dile o sözleri
ayrı ayrı ikimizden

duy yeniden...

Duy, ummadık gecede
öte yana yanımızdan
kaç güvercin kaçırın
o kunt yağı duymadan

duy, dedikti bir zaman!

Aytekin KARAÇOBAN

SÖZ ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

I
Ağızımdaki yaprağa suyunu sıçratan ırmak
Çık bedenimden
Sokaklarda dolaş
İnsanlarla karşılaş
İyileştir kendini
Ruhunu temizleyerek

Uzaklara gidişin değil beni benden ayıran
Yanıbaşımda dokunamayışımı terine, tenine
Anlamin orta yerindeki derin kuyunun
Üstü beton kapakla örtüldüğü yerde

II
Onca yıkımda ayakta kalabildiyen
Taş gibi sağır
Taş gibi suskun olduğundan değil
Biz şairler insan bozkırının ortasında
Sana kervansaray olduğumuzdandır
Zaman yıktıkça yeniden kurulan

III
Şafakta ufku kan oturmuş gözünde
Göğün yeleğine döküşüğü yapıyor kendini kerkenez
İçimden yükselen kuru yaprak çitirtisi
Sesimin altında yanıp duran ateşten geliyor
Kerkenezle yarışa giriyorsun ağzımın uzayında
Köklerin dallara yürüyen gururu gibi çıkıyorum
Dilin ıssız rıhtımlarından
Basamak basamak
Adım adım
Geniş bir solukla senin sırrını fısıldıyorum akşama kadar
Suskunluk uygarlığımın barbar çocuklarına
Ve hiç kimsenin önünde yapmadığımı yapıyorum
Diz çöküyorum senin ve doğurgan günümün önünde

Osman Serhat ERKEKLİ

GENÇ OZAN'A ADRES TARİFİ

Yerler ıslak olacak
Az önce yağmur yağdı
Sana kaç kez söyledim
Yeni bir ayakkabı al
Çıplak geziyor diye belki aday eder kızlar
Alay edilmek genç şairleri üzer
Aldırma
Osman Serhat öldü diyecekler
Aldırma
Çamlı Sokağı bul yürü
Büyük zaman aralıklarıyla dikilmiş her boy çam göreceksin
Ve ömrünü bitirmiş kesilmiş çamlar
1975'te yapılmış tren köprüsünü görünce sola dön
Köprü yıkılırsa korkma
Benim şiirlerimde köprüler yıkılır
Ağaç düşmanı emekli şey bey amcanın
kökünden kestirdiği kavağı teselli et yürü
Bir incir kokusu duyacaksın
Sanki reçel zamanı ve kadınlar incir kaynatıyor
Rilke'nin mistik incir ağacıyla benimkini karşılaştırabilirsin
Geçen rüzgârsız yazdan dökülmemiş incirlerdir kokan ve
[gövdesi
Ve yaprak filizleri hazır beklemekte dir şairin evini
[göstermeye
Dedemin limon çekirdeğinden büyüttüğü turuncu soluna ver
Köşeyi dön sağa sap
Çingene çocukları Osman Serhat öldü
Osman Serhat öldü diye el çırpacaklar
Aldırma
Ben sağdan ikinci evdeyim
Ruhum orda bekliyor seni

Ahmet UYSAL

BURSA : BENİM ÜTOPYAM

bursa : benim ütopyam,
hayal ülkem benim!

zaman kırıkları topladığım
leylâk rengi şehir!

yosun kokusu biriktiren
evlerin evim olsaydı!

yağmurunla ıslanan ince
yaz yolların yolum olsaydı!

mahfilde içilen sabah kahvesinin
buğusuna karışsaydı yüzüm.

setbaşı köprüsünden, kar sularına
düşürseydim yazdığım şiirleri.

DELİRİUM TREMENS

Engin TURGUT

Şiirsel yapı, şiirin dokusu her zaman ilgilendirmiştir beni. Hatta şiirdeki imgeyi politik bir duruştan daha fazla gözetmiş, daha şahsi ve ışıltılı bulmuşumdur. Şiirlerim hem centilmen hem derinlikli olmalıydı, taze bir söyleyişi her zaman korumalıydım. Şiirlerim sokakları dolaşmalı, hayatın elinden tutmalı, insanları şaşırtmalı, uçurumlardan sarkmalı, kuyulara immeli, kuyulardan geçmeli, yeryüzüne dokunmalıydı. Şiirlerim benden bağımsızdı, içmeyi, kaçmayı, kaybolmayı, buluşmaları seviyordu, şiirimin işine karışamazdım, içine girerdim fakat şiirlerimin hayatına müdahale edemezdim, benden de daha çok özgür olmayı hak ediyorlardı. Belki 'iyi' bir eş olamadım şiir yüzünden, 'iyi' bir baba olamadım şiir yüzünden, iyi bir işim de olamadı şiir yüzünden, fakat şiire hep işimmiş gibi, iki gözüm gibi baktım. Zihnimi açık tutmak, hep âşık kalmak isteyişim yine şiir yüzündendi. Dünya zaten baş döndürücü, tuhaf ve üzgün bir evdi. Ben o evde hayatta kalma egzersizleri yapıyor, aklımı ve kalbimi kurtarmaya çalışıyor, her türlü kuşatmalara karşı gardımı alarak yaşıyordum. İstanbul'dan başka odam olmamıştı ve oradan her yeri ve her şeyi röntgenliyor, saf ve ilkel yanıma koruma altına alıyordum. Sadece hayatı savunuyordum, zaten şiirden başka koruyamam da yoktu, sanki hep bir kül çocuktum, durduk yerde parçalanan, düşen kalkan, kendine hep macera arayan, fakat hiçbir entrikayı beceremeyen biriydim, sanki her şeyi aşk yaşasın diye yaptım! Evet, insanlar âşksız ve ıssız kalmasınlar diye şiirler yazdım. Elbette içkiye ve kadınlara, müziğe ve resme düşkün ve bağımlıydım. Niye resim yapıyordum biliyor musunuz, şiir yüzünden!.. Her şey beni korkuttuğu için şiir yazıyor ve resim boyuyordum.

Kendimi hep hiçbir şey gibi, sanki bu dünyada kaybolmuş ya da hiç olmamışım gibi hissediyor, parklarda sessizce duran bir çakıl taşı gibi oradan oraya savruluyordum. Derdim olduğu için şiir yazıyordum. Manik-depresif hatta obsessif bir çizgide ruhumu kurtarmak ve korumak için 'ne yapıyorsun' diyenlere Cioran gibi "kendime katlanıyorum" diyordum, 'nasılsın' diye soranlara ise "yerine ve adamına göre" çığlığımı atarak, olmayan terapistime takla attırıyordum. Herkes mutlu olmak istiyordu, neden? Herkes prozac gibi dolaşmak istiyordu, neden? Benim derdim başkaydı, hayatımda en çok şiire inanıyor ve yaptığım ve daha yapacağım resimlerimin yanında durmak istiyordum. Şiirin bana ihtiyacı vardı ve birkaç şair dostum için şiir yazıyordum! Bir poşet kadar, sanki Engin Turgut kadar yalnız biriydim işte! Sürekli tedirgin ve hayata sürgün, sürekli içi acıyan, bütün olup bitenlere şaşkınlıkla bakan biriydim. Şiirlerimi kendimden nasıl ayrı tutabilirdim ki... Her şeyin bir dili vardı, en çok melek diliyle yazmak isterdim şiirlerimi. Kötü şairlerin şiirlerini okuyamıyordum, doktorlar yasaklamışlardı. Hayatın sonsuzluğuna mı şiir yazıyordum bilmiyordum, işaret parmağımın çocuk zekâsı ve edası yetiyordu bana, işte bu yüzden inatla saflığa inanıyordum. Birisi olmak, birey olmak gibi bir derdim olduğu doğrudu. Birey olamadan toplumsallaşma çabalarının olumsuz izlerini üzerimde taşımak istemedim. Elbette kendime benzemem o kadar kolay olmamıştı, sanki şiir değil de sihir yazmak istiyordum. Evet, fırtınası, tragedyası bin türlü yalnızlığı vardı şiirlerimin, ayın öteki yüzüne ve kendime bakmaktan sıkılmıyordum, üstelik iş aşk olunca fazla mesaiye kalır,

aşk nerede oturuyorsa ona konuk olurum. O kadar zalim bir dünyada yaşıyorduk ki, aşkı gördüğüm yerde pamuklara sarasım geliyordu. Şiirden resme, resimden şiire giden yolculuklarımda hep dağınık ve ruhu alabora vaziyetlerde, büyümeye hiç niyeti olmayan bir çocuk gibi dolaşıp duruyordum.

Her şeyin durmadan kanadığı bir dünyada küçük bir blues tavrı edinmek için, azıcık bir dirim için şiir yazıyordum. Şair görgüsü, şair tutumu diye bir inceliğin varlığına inanmışım hep! "Bir şair, şairden başka bir şey olamaz" diyordu genç şair arkadaşım İlhan Berk! Ne kadar da haklıydı! Elbette şiir bilgisi, şiir kültürü ve hatta şiir görgüsü oluşmadan iyi şiir yazılabilir miydi, tabii ki hayır! Sezginin gücünü de hesaba katarak, şiirdeki matematiği küçümsemeden, kalbimle yazdığım şiirlerimi kötü şiirlerin şairlerinden bir nebze uzak tutabilirdim. 'Hadi şimdi bütün bildiklerini unut ve başla' anlayışından yola çıkardım. Evet, daha önce de değindiğim gibi derdim olduğu için şiir yazıyor, şiirimin peşine düşüyordum, kimileri ise derdi olmadığından şair olmaya çalışıyordu. Kimilerine göre postmodern şiirler yazıyor, caz seviyor, Dede Efendi dinliyordum, aslında bir sokak lambası olmaya hevesliyordum, şiirin diline düşmek istemezdim, fakat beni hâlâ Engin Turgut sanıyorlardı ve inatla resmi öğrenmeye çalışıyor, durmadan şiiri arıyordum. Hayatın nasıl bir şey olduğunu bazen yüzüme bakarak anlamaya çalışıyordum. Hayatımı ne zaman kazımaya kalksam altından şiir çıkardı. Buğulu şiirler yazardım yazmasına da, içinde aşkı barındırmayan hiçbir kelimeyi yanıma sokmazdım. Dedim ya, şiirin biçimi benim için her şey demektir ve şiiri tarif etmeye kalkışanlara acayip şaşırdım.

Her daim temâşâ vakitlerinde haz provaları yapar, geleceğin şiiri nasıl olacak diye merak etmezdim. Picasso söyleyeydi, "Geleceği hiç düşünmüyorum, çünkü o kadar çabuk geliyor ki..." Söz konusu resim olduğunda kendimi çağdaşım olan Cihat Burak ve Burhan Uygur'a yakın hissediyordum. "Resim yapmak, kafanın bir bölümünün uykuya yatmasıdır." Henri Michaux dünyanın kalbinde oturuyordu, lirizmin gücüne inanıyordum, hayattan topladığım ne kadar bal varsa defterlerimde biriktiriyordum, rüya koleksiyoncusuydum, kalitesizliğin baş tacı edildiği, ödüllendirildiği ülkemizde, vasat olanın iktidarına karşı iyi bir imge terbiyecisiydim. Ne kadar kendim olmayı becerdimse de, sürekli bir yalnızlığı göze alamadım. Çok ikiyüzlü, kör ve sağır ve bu vahşi çağda, kendimi ne kadar koruduğum söylenebilirdi bilmiyorum, fakat yaratmanın büyüüne Tanrı kadar inandım ve duygularımı ve kendimi açıkça ifade etmekten hiç korkmadım; çünkü seçtiklerimle vardım hep bir şair gibi yaşamaya cesaret edebilecek kadar cesur davrandım. Zaten birbirlerine feci benzediği insanların bir grup gibi çoğaldığı bir ülkede başka ne yapılabilir ve 'kendimden başka ne eksikim' olabilir ki...

Ben Engin Turgut ne yazık ki bugün de hâlâ böyle içimdeki serçeyle, büyüyemeyen bir çocuk kaldım!

İPEK ŞEHRİN GÜNLÜĞÜ

(5. Bursa Edebiyat Günleri Bildirileri)

Çıktı!

Yayıma Hazırlayan : Ramis DARA
292 sayfa, 3.000.000 TL.

İsteme Adresi : Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı,
Açıkhava Tiyatrosu Yanı, Kültürpark – BURSA
Telefon : 0 224 - 234 49 12 (3 hat)
Faks : 0 224 - 234 49 11

GÜNDELİK DİLİ VURABİLMEK UĞRUNA KİMİ UNUTUŞLAR, KAÇIŞLAR, KOPUŞLAR...

Sina AKYOL

Hafta içinde, sabahları ne yapılır? Evden çıkılıp işe gidilir. “Hafta içi” ve “sabah” sözcüklerinin taşıdıkları anlamlardan yola çıkarak “çalışkan” bir cümle kurmam gerekirse, ben o cümleyi böyle kurarım işte!

Otobüsle gidiyorsam eğer, kırk yıl öncesinin şoförlerini hatırlarım. Onların gaz – debriyaj – fren ilişkisini çok daha dengeli bir biçimde kurduklarını düşünürüm, güzelce ırgalanırken. (Tabii ki çok daha dengeli kuracaklardı bu ilişkiyi, çünkü kırk yıl öncesiydi ve onlar, şimdilerde baba mesleğini sürdürmekte olan oğulları kadar sinirli değillerdi.)

Taksiyle gidiyorsam eğer, sabahın ilk ikramı bir yığın laf salatası ve cangıl cungul müziktir. Malum, çağımız iletişim çağı. Taksi şoförlerimiz çay – kahve – gazete servisi yapan, bu arada havalimanını arayıp bilet rezervasyonu işini de halleden şoförün oynadığı reklam filmini gördükleri günden bu yana pek kibarlaştılar. Gerçi çay – kahve – gazete servisi yapmıyorlar –ne de olsa bu servisler “film icabı”– daha gerçekçi hizmetler sunuyorlar; abuk sabuk sabahın abuk sabuk radyo programlarını dinletiyorlar. Sabahın o serin duyarlılığından ve engel tanınmaz dinamizminden söz eden bu programcılar, hiç olmazsa işlerimize giderken canavar gibi olmamız gerektiğini bizlere hatırlatarak “toplumsal fayda” sağlamak hususunda dinazor gövdesi kararınca katkıda bulunuyorlar.

Minibüsle gidiyorsam, gözlem gücüne gözlem gücü katıyorum. Sözgelimi omzu fena halde sarsılan kardeş, arkasındaki kardeşin “Hişt kardeş” diye seslenerek uzattığı o leşi çıkmış parayı önündeki kardeşine “Al ulan Kabil!” diyerek uzatacak uzatmasına da, çevrim bir türlü tamamlanamıyor. Çünkü Kabil fil derisi kuşanmış, duymazlıktan geliyor arkasındaki biladerini. Ne gam, ayakta ve gerektiğinde çömelerek gitmek hususunda herhangi bir sakınca görmeyen bir başka kardeş –ben diyeyim Melek, siz deyin Melaike– imdadına yetiyor arkadaki biladerin; “Ben yardımcı olayım bey abicim” diyor ve arkalara kadar uzanıp aldığı paranın üstünü, üstelik bir de güzelce sayıp sahibine teslim ediyor, dahası, beşuş çehresinde billahi sabahın saadeti!

Ben mi?.. Yalnızca çenem değil, aklım da geveze diye, bunları düşünüyorum işte! Bir de şunları : Ne de olsa şehirde yaşıyoruz. Nesnel değerler tabii ki almış başını gidiyor. Oysa ben nesnel değil, öznel değerleri özlüyorum. Çünkü yükselme trendini hâlâ tamamlayamayan o nesnel değerler verili hayata tekabül ediyor. Ne var ki verili hayat benim düşmanım! Onun değerlerini ama avcı bıçağımla, ama pompalı tüfeğimle, ama Dadaloğlu yüreğimle otuz iki yerinden furuyorum! Furdukça, anlamın derin katmanları arasından insana oh dedirten yeni anlamlar uç veriyor; ütopyamı, eminim, bu yeni anlamlar kuracak!

Siz bakmayın bunca cümle kurduğuma, aslında uzun süredir susuyorum. Madem verili hayatın değerleriyle vır vır konuşmaktayım, yedek zamanlar yaratayım kendime ve hiç olmazsa o zamanlarda susayım, deyip susuyorum. Böylece, bir başka dile ulaşmış oluyorum : Ütopyamın diline!

..gibi yaşamaktan da sıkıldım. Gibisiz yaşamak istiyorum. Dilin kendisiyle! Dilin yalın haliyle! Sahici bir hayat için yeterli ve çok da geliştirici olan o yalın dille, bir güzel susarak, bir güzel konuşuyorum. İşte benim ütopyamın politikası!

Peki, bütün bunları nerede düşünüyor, nerede mi yapıyorum?

Tarif edilmiş gündelik hayatımın ilk saatlerini anlatmaya izin veriniz. “Aykın” saatlerimdeki onca yazıp çizme çalışmamdan sonra, sabaha eren gövdeyi ve ruhumu, *tarif edilmiş sabaha* erdirdiğimde, saat zaten makul saat oluyor : İşe gitme saati!

İşyerimdeki asansörün önünde uzun bir kuyruk! Kuyruğa eklenilen her yeni insan bir diğerine “Günaydın!” diyor. Diğerinin ineceği kattan önceki katta incek olan ise, asansörde kalanlara “İyi günler!” diyor. Yıllardır böyle oluyor bu; çıkıyoruz, yüce çalışma katına / katlarına!

Ben de elâleme, daha yukarılara çıkacak olanlara, “İyi günler!” diyorum. Ama içime “Gün iyi olacak!” dediğimi hatırlamıyorum hiç.

Gündelik hayattaki yaşamım –ilk saatlerini anlatmaya çalıştığım bu süflü yaşamım– beni elbette yok edecektir. Ediyor da zaten! Bu yok oluş içinde, neyi... nasıl yazacağım peki?

Zannımca, beni yok etmekte olan gündelik hayatı ve onun dilini; herhalde mutlaka, elbette yok ederek!

Gücüm bu ‘yok etme’ye yetebiliyorsa, yazmaya devam edebilirim; ama dikkat : alternatif bir dilin peşinde koşmayı esas alarak!.. Gündelik dili ve onun “Günaydın!”larını, “Afiyet olsun!”larını, “İyi akşamlar!”ını gün boyu kullanmama / telaffuz etmeme rağmen bütün bunları unutmayı,

ancak o ‘yok etme’ sayesinde, ancak o ‘yok etme’ aracılığıyla becerebilirim.

Becerebildiğim oranda bir başka hayatı ufkuma alabilir ve onu hak edebilirim. O ‘bir başka hayat’ın dili de, biçimi de ‘bir başka’dır.

Şiir yazıyorsam mesela, o ‘bir başka dil’e dayalı şiirdir; bu unutmayı, unutabilmeyi beceren, becerebilen...

Kurulu düzenle şu ya da bu biçimde elbette ilişkisi olan her şaire iyi ‘unutuşlar’, iyi ‘kaçışlar’, iyi ‘kopuşlar’ diliyorum. Bu unutuşlar, bu kaçışlar, bu kopuşlar insanın kenarda bırakıldığı, insanın görmezden gelindiği unutuşlar, kaçışlar, kopuşlar mıdır?

Değildir elbet; yeni bir önerme getirmek içindir bu unutuşlar, bu kaçışlar, bu kopuşlar!

Mevcutta, mevcutla bakılamaz çünkü.

Mevcutta mevcutla...

..bakar gibi yapılır.

Ama o zaman da,

görülmeye gereken...

..görülemez.

Mesela şiir, ordan neş’et etmez!

Sonuçta, bütün diyeceğim budur.

Hilmi HAŞAL

NAKAVT

“öğrenmenin sevinciyle
geçiyorum / hayatı”

Sina Akyol

düşmenin dilini öğreniyorum her sendeleyişte :
bir sağ kroşe hayattan, bir sol, bir apartat
aşkçıl darbenin etkisinde buluyorum anlamı, acıda
sıcaklığı geçmiş yaraların, içi pıhtı ; susuyorum

hem başka ne yapılabilir, yaşamaksa düş silsilesi
yaşamak göynümüş beyinle, höyük olmuş yürekle
ne yapılabilir, silinip yiten bir ufkun önu bu
bu durduğum yer, kâh varım, kâh yokum çürük tende

ama öğreniyorum, sevincin tarihine aday ilk günle
yaratmak için şavkı, sözcüklerin esrimesinden : es
geçilmiş saplamalar, uyuşup kalmalar rakıda, ana-son
avunmanın esenliğine demirleniyorum... öğrenmeye

kısa sürmüş cehennemler sınavıydı kentimin, son varta
ağaçlar mart güneşine aldanıyor, aldanmak en masum
sevinciymiş doğanın, dirimin devingen çiçekleniş, baht bu
ölüm ilk hamlede düşmekse, razıyım ; gülümsüyorum artık

öyle ya, kendi düşen yanılmaz aşkında; geçiyorum martı-da...

Koordinasyon	:	Serdar Ünver (Tel : 0 532 – 742 14 24)
Yapım	:	Melih Elal (Faks : 0 224 – 442 92 14)
Katkıda Bulunanlar	:	Mustafa Durak, Hilmi Haşal, İhsan Üren...
Sahibi – Sorumlusu	:	U. Ü. Eğitim Fakültesi Adına Prof. Dr. Ali Özcelebi
Yönetim Yeri	:	324 Numaralı Oda
Baskı	:	Özsan Matbaacılık, İzmir Cad. No : 221 – BURSA
Yazışma Adresi	:	Ramis Dara, P. K. 68 16371 Ulucami – BURSA
Elektronik Posta	:	akatalpa@hotmail.com

Aylık edebiyat dergisi Akatalpa Ocak 2000’de Bursa’da kurulmuştur.

